

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կես տարեկանը 6 րուբլ
Առանձին Համարները 5 կոպեկով:
—
Քիթիխում գրվում են միմյանի Վարդապետան մը:
—
Օտարաբարդացիք գիտում են ուղղակի
Մաքսու՝ Редакція „Мшак“:

Վարդապետներ բաց է առաջառն 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և սուր օրերից)
—
Ցայտ-արարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:
—
Ցայտարարութիւնների Համար վճարում են
խաբարանիւր բառին 2 կոպեկ:

ՐՈՎԱՆՔԱՎՈՒԹԻՒՆ

Աւելի վառ:—Ն ե ր ք ի ն ա ն ու ռ թ իւն: Պ. Ալեքսանդր Արարախանցի: Նամակ Բաշ-Նորա-գալից: Նամակ Գարաջիկացի: Նամակ Նուխուց: Նամակ Վարդապետ: Ներքին լուրեր:—Ա ր տ ա ք ի ն ա ն ու ռ թ իւն: Միտա Չեքազի Հատը: «ГОЛОСЪ» լրագրի թղթակցութիւնը:—Ցայտարարութիւններ:

ԱՒԵԼԻ ՎՍՏ

«Մշակի» երեկվայ Համարում մենք արտատպեցինք «ГОЛОСЪ» լրագրից մի յօդուած Տրեաների բացառական դրութեան մասին ուսուց իրաւունքների առջև: Իրուաց Հասարակական կարծիքը պահանջում է այժմ որ Տրեաներն էլ որոնք ուրիշ ցեղին են պատկանում, քան թէ ուսուցներ, նոյն իրաւունքներ վայելէին, ինչպէս և բուն ուսուցաբարդացիները:

Իսկ մենք, երբ յարուցեցինք այն միտքը, թէ աչքի առջև ունեւրով որ այսօր կամ վաղը թիւրքաց Հայաստանը ստանալու է մի տեսակ ինքնավարութիւն, ուրեմն պէտք է պատրաստվել այդ ինքնավարութեան արժանաւոր կերպով վայելելուն, հայերը իրանց բոլոր այլադասան եղբայրներին պէտք է իրանց Տես Հասարար իրաւունքներ վայելող քաղաքացիներ ճանաչեն,—գտնվեցան խաւարասերներ և ազգին մոլորեցնողներ, որոնք սկսեցին մեզազրել մեզ թէ մենք կրօնափոխութիւն ենք քարոզում:

«ГОЛОСЪ» անհրաժեշտ է համարում ուսուց Տրեաների Համար բուն ուսուցների Տես Հասարար քաղաքական իրաւունքներ,—ինչ կատէք եթէ գտնվէին մարդիկ, որոնք մեզազրէին ուսուց թերթը, թէ նա կրօնափոխութիւն է քարոզում ուսուցների մէջ, կամենում է որ բոլոր ուսուցները մովսէսական կրօնն ընդունէին....

Եւ ուսուց թերթը ցանկանում է որ նոյն իրաւունքներ վայելէին այնպիսի քաղաքացիներ, որոնք ցեղով էլ տարբեր են ուսուցներից, այն ինչ մենք համարձակվեցանք ստել թէ հայը լինի նա կաթօլիկ, բողբջական, յունադա-

ւան, կամ մահմետական, պէտք է լուստորչական հայի Տես Հասարար իրաւունքներ վայելէ թիւրքաց Հայաստանում: Ա՛պը թիւրքիցի հայը պէտք է սպրի իր ինքնուրոյն վարչական կենտրոյի, իսկ այսօր նա հարածում է իր համբարդաբացուն և ոչ թէ մի որ և է ուրիշ ցեղին պատկանող անհատին, այլ իր ցեղակից, արինակից եղբորը, հային,—միայն այն պատճառով որ սա ուրիշ կրօնին է պատկանում:

Ուսուց լրագիրը պահանջում է որ ուսուց Տրեային էլ ուսուց ճանաչել, իսկ հայը Տրեչաւոր բան է համարում, երբ մենք նրան առաջարկում ենք հայի նս հայ ճանաչել....

Մենք կրկնում ենք, մեր յարուցած խնդիրը զվարտարապէս վերաբերվում էր թիւրքաց Հայաստանին: Թիւրքիցի հայը այսօր դեռ չունի ինքնուրոյն քաղաքական կենտրոյ, բայց վաղը նա այդ դրութեանը կարող է հասնել, ուրեմն ժամանակ է նախապատրաստել նրան այն մարքերին, որոնք Տիւրք են ամեն ինքնուրոյն քաղաքական կենտրոյն, ժամանակ է արդէն համոզել նրան որ մինչև այժմ հայերը ազգութիւն չէին, այլ ազանդ էին, իսկ արդանդ լինելով նրանք անընդունակ կը լինեն վայելել վարել այն ինքնավարութիւնը, որ սրվելու է թիւրքաց Հայաստանին:

Ուսուց լրագիրը, խօսելով Տրեաների մասին ասում է. երբ որ կամենում էք որ բոլոր քաղաքացիները հասարար պարտաւորութիւններ կրեն, պէտք է որ նրանք հասարար իրաւունքներն էլ ունենան: Հրեան պէտք է արին թափի, պէտք է հարկերը վճարի ուսուցների Տես Հասարար Տես Հասարար քաղաքացիական իրաւունքներ:

Նոյն բանը և մենք ենք ասում: Հայաստանի սովի ժա-

մանակ եթէ հայ-բողբջականները կամ հայ-կաթօլիկները հրաժարվէին փող տալ յօդուած սովատանջների,—մենք վերոյված կը լինէինք, կատէինք՝ մի՞թէ նրանք հայ չեն համարում իրանց, որ չեն կամենում օգնել հայերին: Բայց երբ բանը գալիս է նրանց իրաւունքների, մենք ասում ենք՝ նրանք ի՞նչ հայեր են, նրանք ուրիշ կրօն են դաւանում և չը պէտք է մեզ պէս իրաւունքներ ունենան: Հայ լինելու համար նրանք պէտք է լուստորչական դաւանութիւնն ընդունեն:

«ГОЛОСЪ» լրագիրը դանդաղում է, որ ուսուց միայն այն ժամանակ Տրեային ուսուցաբացի է համարում, երբ սա մովսէսական կրօնից անցնում է դեպի ուսուցաւան եկեղեցին: Իսկ հայը պատրաստ է մինչև անգամ թիւրքին, քիւրդին հայ համարել, եթէ սրանք ընդունեն լուստորչական կրօնը, բայց իր եղբոր հային, որ ուրիշ կրօնին է պատկանում, հրաժարվում է հայ համարելուց:

Բաւական չէ որ այդ Տրեչաւոր հայեացքը կայ արդէն հայերի մէջ, հայ ամբողջի մէջ, բայց կան լրագիրներ, հասարակական կարծիքի առաջնորդներ, որոնք այնքան յանցաւոր են, որ աւելի էլ զրգոտում են հայի մէջ այդ Տրեչաւոր, հակաազգային մոլեռանդութեան զգացմունքը:

Հատ ժամանակ չէ անցնի, և հայոց ազգը կը հատկանայ որ ազգութիւն բանգողը՝ այդ տեսակ լրագիրներն են, որ գաւնազգեստ գայելը՝ այդ հասարակական առաջնորդներն են: Եւ ապագայ սերունդը անէծք կը կարգայ նրանց յիշատակին, որովհետեւ նրանք կրօնի և եկեղեցու անունով ջանում էին քանդել ազգութեան ամբողջութիւնը:

Մեր գրօլակի վրա գրված է ազգութիւն, սէր, եղբայրութիւն, լոյս, առաջադիմութիւն

և ընդհանուր մարդկային քաղաքակրթութիւն բառերը:

Իսկ նրանց գրօլակի վրա գրված է՝ ազանդ, ասելութիւն, խաւար, յետադիմութիւն, ազգութեան կործանուն բառերը:

Թող ազգը ընտրի այդ գրօլակներից մէկը:

Ք. Ա.

Ն ԵՐ Ք Ի Ն Տ Ե Ս Ո Ւ Թ Ի Ն

Պ. ԱՂԵՔԱՆՆԻ ԱՐԱՐԱՅԱՆՆԵՐՆ

«Մշակի» 140 ձեռն-կարգով ձեր երկրորդ և ձիգ նամակը ուսուցիչներին մասին «Քորթի» միջով իմ առած մի քանի տեղեկութիւնների վերաբերութեամբ, աւելորդ չեմ համարում ձեզ պատասխանել Նրանք որ իմ պատասխանը կարծիք չի լինի և այն հարցերի վրա միմյան, որոնք կայ ունին ուղղակի ձեր ուսուցիչների և ոչ ձեր անձի կամ ձեր համարներին հետ Զարաւոր սխալվում էք, պարսն, կարծելով թէ ես անցեալ տարի ձեր ուսուցիչներն նրա մանկավարժութեան կարծիքը լինի ձեր համար նպաստի ունի ձեր անձը կամ ձեր վարկը նոյն օրը միմյան առաջին անգամ իմ պատասխանը կարծելով թէ ես իմ գրածները կը հիմնէի «Սուր» և ըստ երեւոյթի սերմանալու (ուզում էք ասել ստակոն) պարսնը հարցրած տեղեկութեանց վրա: Այն պարսնը, որի Տես ես մայր ձեր ուսուցիչները աւելի ազնիւ է, քան որքան գուց կարծում էք, բայց ինչ հարկաւոր է ձեր կողմից այդ ուղղակի պատճառարարութիւնը, մինչև փաստը ինչ իրան է, ետոււն Ա՛յս իմ պատասխանը:

Ա. Ձեր զգրոյցի բացման 1863 տարեթիւը զգրոյցի դրան ճակատի տակապակից եւ կարգապէս բաց եթէ սխալմանը հար եւ Յ-ի տեղ եմ կարգապէս, այն ժամանակ հասարար ներդրութիւն իմ թող աչքերի կողմից: Վ իմնակարգի կողմից համար չէր, որ ես իմ ճանաչարհարութեան ժամանակ տեղեկութիւններ էի հասարարում, բայց եթէ իմ հասարար տեղեկութիւնները անձաւ մաստի անհիմն և վայր ի վերջ են հարձեղեք ուղղել Այդ մասին էլ ձեր հարցարար կը լինեն:

Գ. Հատ ուրբա եմ, որ ձեր զգրոյցը շիր 16 տակայ (1881 թիւին կը լինայ) զոյրութեամբ ստել է հասարարութեանը հարկը և քանի փոքր ի շատ զարգացած մարդիկ եթէ այդ այդպէս է, այն ժամանակ երեք դասարանից բաղկացած ութ տարուայ կաւեկական դիմազգայի կուրսով ձեր ուսուցիչներն զուր տեղը տարրական անուն էք ասուել: Ես կարծեմ աւելի լաւ կը լինի այդ ուսուցիչները անուանել Ալեքսանդրօօփ Կեղեծն:

